

Krav på dokumenterade kunskaper om motorsågar

Från och med den 1 januari 2015 ska den som arbetar med motorsåg ha godkänts i ett teoretiskt och ett praktiskt prov. Det ska också finnas dokumentation som styrker detta.

Dessa krav finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter: Användning av motorkedjesågar och röjsågar, AFS 2012:1, som i övriga delar trädde ikraft 1 december 2012.

Detta informationsblad innehåller en översiktlig information om förändringarna i AFS 2012:1 jämfört med de föreskrifter de ersatte (AFS 2000:2). Föreskrifterna gäller för allt arbete med motorkedjesåg och röjsåg, alltså inte enbart för skogsbruket.

Krav på kunskaper från 1 januari 2015

Den som arbetar med motorsåg ska ha tillräckliga kunskaper för att göra det på ett säkert sätt. Den 1 januari 2015 börjar kravet gälla på att den som använder motorsåg i arbetet ska ha godkänts i ett teoretiskt och ett praktiskt prov. Det ska också finnas dokumentation som styrker detta. Detta krav innebär att arbetstagaren ska ha dokumentation som visar att han eller hon har avlagt teoretiska och praktiska prov med godkänt resultat som visar att arbetstagaren har grundläggande kunskaper och färdigheter för att kunna använda en motorkedjesåg på ett säkert sätt.

Den arbetsgivare vars arbetstagare överträder bestämmelserna på dokumenterade kunskaper ska betala en sanktionsavgift på 10 000 kronor.

Även den som har lång yrkeserfarenhet behöver visa dokumentation på avklarad teoretiskt och praktiskt prov. Notera att kravet gäller dokumentation av avklarade prov, inte att man ska gå en utbildning.

Arbetsmiljöverket varken arrangerar eller godkänner några utbildningar. Inte heller utfärdar vi någon dokumentation. Arbetsgivaren ska alltid se till att de egna arbetstagarna har kunskaper för de arbetsuppgifter som utförs. Utbildningen/proven ska därför omfatta de moment som arbetstagaren kommer att arbeta med.

Räcker grundläggande utbildning för alla typer av arbeten?

Nej, det gör den inte. Kunskaper och färdigheter på grundläggande nivå behövs för att kunna sköta och använda en motorkedjesåg på ett säkert sätt

vid "normalt" skogsarbete: enkel trädfällning, kvistning och kapning. Det motsvarar i regel motorsågskörkort nivå AB.

Arbete med exempelvis fällning av svåra eller fastfällda träd, som kan betraktas som avancerat arbete med träd, kräver däremot kunskaper och färdigheter motsvarande en högre nivå än AB-nivå.

Om arbetsuppgifterna är av enklare karaktär och varken omfattar trädfällning eller kapning av träddelar, till exempel vid byggverksamhet, betyder grundläggande kunskaper de kunskaper och färdigheter som behövs för säker skötsel och hantering av en motorkedjesåg vid vedkapning och sågning av rent trä. I ett sådant fall kan kunskaper som motsvarar till exempel motorsågskörkort nivå A vara tillräckliga.

Behöver proven göras om?

Arbetsmiljöverkets bedömning är att proven bör göras om vart femte år, men det är inget krav i föreskrifterna. Det är arbetsgivaren som behöver bedöma detta för varje enskild arbetstagare. I de flesta fall kommer det att handla om kompletteringar och uppdateringar av kunskaperna och arbetsmetoder, särskilt för arbetstagare som inte arbetat med motorkedjesåg i skogsarbete sedan de genomfört proven.

Krav som började gälla 1 december 2012

Varselkläder: Den som arbetar med motorkedjesåg och röjsåg ska ha varselkläder på överkroppen. Varselkläder är skyddskläder med god synbarhet såväl i dagsljus som i mörker. Varselkläder som är tillverkade enligt standarden SS-EN ISO

20471:2013 (som ersätter SS-EN 471:2004) uppfyller kraven i denna bestämmelse, men det kan finnas fler exempel.

Enligt föreskrifterna om användning av personlig skyddsutrustning ska arbetsgivaren göra en riskbedömning innan man väljer personlig skyddsutrustning, till exempel varselkläder. Det finns flera faktorer som är viktiga att ta hänsyn till vid valet av varselkläder, till exempel sikten, olycksrisken och andra förhållanden på arbetsstället. Eftersom dessa faktorer kan variera från en arbetsplats till en annan, måste arbetsgivaren vid varje enskilt tillfälle göra en bedömning om vilka varselkläder som behövs (det vill säga vilken klassning varselkläderna ska ha).

När man använder motorsåg till andra arbeten än trädfällning eller upparbetning av träd, så kan man göra undantag från kravet på varselkläder (och även de andra typerna av personlig skyddsutrustning som nämns i § 5 i föreskrifterna) om en riskbedömning visar att de inte behövs.

Skyddsskor: Även den som arbetar med röjsågar ska ha skyddskängor eller skyddsstövlar med sågskydd. Använder man skor med stålhätta och sågskydd som är avsedda för motorkedjesågar så anses man uppfylla kravet. Skor med endast stålhätta räcker inte för att uppfylla kravet.

Personer som befinner sig inom trädets räckvidd: Det finns ett krav i föreskrifterna på att endast den som faller trädet får uppehålla sig inom trädets räckvidd (när det faller). Det har visat sig vara opraktiskt vid till exempel utbildning. Därför finns det nu ett undantag i föreskrifterna för utbildningssituationer och för svåra arbetssituationer som kräver att man är fler än en person vid trädet. Undantaget innebär att det är tillåtet även för andra personer att befinna sig inom trädets räckvidd, under förutsättning att det har gjorts en riskbedömning som visar att det är säkrare att flera hjälps åt att utföra arbetet än att arbeta ensam.

Hjälpmedel: Hjälpmedel för att få träd på fall och för att ta ned fastfällda träd ska finnas tillgängliga.

Vinschar och mobila maskiner: På grund av spjälkningsrisken (läs mer om spjälkning nedan) och de risker som maskinen i sig själv innebär får träd inte bringas i spänn med hjälp av vinschar eller mobila maskiner innan fällsågningen är avslutad. Det är inte tillåtet att genomföra en fällsågning och samtidigt använda mobila maskiner som fällhjälpmedel.

Risken för spjälkning varierar från ett träds slag till ett annat och beror på flera faktorer, bland annat temperatur och kvistighet i virket. Lövträd som al, ask, lönn och asp är spjälkningsbenägna. Fruset virke är skörare och mer svårböjligt ju kallare det är och spjälkar därför lätt.

Det finns också risk för spjälkning vid fällning av träd som lutar kraftigt i fällriktningen. När fellfällteknik används vid fällning av sådana träd, är risken stor att trädet spjälkar i stället för att böja sig kring den så kallade brytmånen.

Vid spjälkning delar sig stammen i längdriktning nerifrån i en "explosion". Den bakre delen av stammen slår ut bakåt och så småningom knäcks trädet högre upp i stammen. Då flyttas den bakre delen av stammen nästan lika långt bakåt som knäckstället sitter högt. Trädstammen faller då ner mot marken långt bakom stubben. Kvar blir en kluven högstubbe.

Egna företagare och familjeföretagare: Familjeföretagare och arbetsgivare som utför arbete för egen räkning är undantagna från:

- paragraferna om undersökning och riskbedömning, åtgärder och uppföljning,
- vissa punkter om ensamarbete, instruktioner och kommunikation mellan arbetstagare i 10 §, bilaga B,
- krav på motorsågsrum, och
- krav på kunskaper och utbildning.

Kravet på dokumenterade kunskaper gäller dock för alla, det vill säga även egna företagare och familjeföretagare, som använder motorkedjesåg eller röjsåg på ett gemensamt arbetsställe eller vid bygg- och anläggningsarbete.